

عطار نیشابوری

عطار یکی از شاعران و عارفان مشهور قرن ششم و هفتم هجری است که در حوالی نیشابور متولد شد. وی یکی از محبوب‌ترین و پرکارترین شاعران ایرانی است که شهرت جهانی دارد. فریدالدین ابو حامد محمد عطار نیشابوری معروف به شیخ عطار نیشابوری، از شاعران و عارفان مشهور ایرانی قرن ششم و هفتم هجری است. این شاعر بزرگ در روستایی به نام کدکن در حوالی نیشابور متولد شد و با خلق آثار معروف و بی نظیر خود، توانست افتخاری برای همه مردم ایران زمین باشد. عطار نیشابوری یکی از برترین مردان نام آور تاریخ ادبیات ایران بوده که کلام ساده و بی آرایش او در اشعارش به زیبایی در دل نقش می‌بندد. در ادامه به معرفی اجمالی عطار نیشابوری، زندگی‌نامه، آراگاه و همچنین آثار او می‌پردازیم.

زندگینامه عطار نیشابوری عطار کیست؟

عطار یکی از عارفان و شاعران نامدار ادبیات فارسی است که شهرت جهانی دارد و گنجینه‌ای پرافتخار برای ملت ایران محسوب می‌شود. نام این شاعر بزرگ، محمد، لقبش فریدالدین و کنیه‌اش ابو حامد است. عطار نیشابوری را می‌توان یکی از بزرگان درجه اول عرفان به حساب آورد که همیشه سادگی در کلام را سرلوحه تمامی آثارش قرار داده و همین مسئله موجب شده که محبوبیت خاصی در میان مردم پیدا کند.

آرامگاه عطار کجاست؟

آرامگاه عطار نیشابوری در ۶ کیلومتری غرب نیشابور و در نزدیکی آرامگاه عمر خیام قرار دارد. بنای این آرامگاه مربوط به دوره تیموری است و توسط فردی به نام امیرعلی شیرنویسی ساخته شده است. این آرامگاه در دوره پهلوی دوم به طور کامل مرمت شد و در دهه ۷۰ هم ترمیم مختصری روی آن انجام گرفت. نای کنونی آرامگاه عطار نیشابوری دارای هشت ضلع و چهار ورودی با گنبدی کاملاً کاشی کاری شده است. مقبره این شاعر بزرگ در داخل باغی به مساحت ۱۱۹ متر مربع قرار گرفته و به زیبایی با کاشی‌هایی به رنگ سبز، زرد و آبی مزین شده است. آرامگاه عطار نیشابوری یکی از جاهای دیدنی نیشابور به شمار می‌رود و هر ساله مسافران و گردشگران زیادی از آن بازدید می‌کنند.

پیکر نقاش معروف کمال الملک در این آرامگاه به خاک سپرده شده است؛ همچنین سه شخصیت مشهور دیگر به نام‌های پرویز مشکاتیان (آهنگساز و موسیقی‌دان)، فریدون گرایلی (استاد تاریخ) و پهلوان شورورزی (از بزرگان ورزش نیشابور) هم در جوار آرامگاه شیخ عطار آرمیده‌اند.

زندگینامه عطار نیشابوری

یادبود و بزرگداشت

در تقویم ملی ایران، ۲۵ فروردین ماه، روز بزرگداشت عطار نیشابوری نام گذاری شده است. به همین منظور هر ساله همایش بزرگداشت این شاعر بزرگ در نیشابور و سایر نقاط ایران و جهان برگزار می شود.

زندگی نامه عطار

عطار نیشابوری یکی از بهترین و مشهورترین عارفان و شاعران فارسی‌زبان قرن ششم و هفتم هجری قمری است. عطار در سال ۵۴۰ هجری قمری در روستای کدکن نیشابور چشم به جهان گشود؛ البته برخی تولد وی را سال ۵۳۷ هجری قمری نقل کرده‌اند. از جزئیات کودکی و زندگی این شاعر بزرگ اطلاعات دقیقی در دست نیست؛ جز اینکه پدر وی یک عطار (دارو فروش) ماهر بود و بعد از وفات او، عطار کار پدر را ادامه می‌دهد و به شغل عطاری مشغول می‌شود.

نام پدر عطار بنا بر روایت قدیمی‌ترین کاتب دیوان اشعارش، محمود است؛ اما به روایتی دیگر از تذکره نویسان قدیم، نام او ابراهیم بن اسحاق بود، البته نام یوسف نیز برای پدر عطار ذکر شده است. در روستای کدکن که محل تولد شیخ عطار نیشابوری است، زیارتگاهی به نام پیر زَرَوَند وجود دارد که برای اهالی آن منطقه بسیار قابل احترام است و گفته می‌شود که این مزار مربوط به پدر عطار یعنی شیخ ابراهیم است.

عطار در روستای کدکن به دنیا آمد که یکی از بخش‌های تربت حیدریه امروزی محسوب می‌شود. او از همان دوران کودکی به مدارس علمیه شهر رفت و به تحصیل مقدمات علوم زمان خود مشغول شد. عطار کودکی بسیار سخت و دردناکی را تجربه کرد و ۶ یا ۷ ساله بود که درگیر ماجرای طغیان غزها شد. این فاجعه آن قدر عظیم و دردناک بود که در ذهن عطار برای همیشه نقش بست و او را به شدت تحت تاثیر قرار داد. وی چند سال پس از فروکش فتنه غز، در مکتب مشغول آموختن شد.

عطار، داروسازی و داروشناسی را از پدرش آموخت و در کنار آن به کار طبابت هم پرداخت، به همین دلیل به او عطار گفته می‌شود؛ زیرا عطار به کسی می‌گویند که داروفروشی و طبابت را هم‌زمان با هم انجام دهد؛ اما پس از مدتی به دلیل وجود یک رویداد مهم در زندگی‌اش به عرفان روی آورد و مسیر زندگی وی برای همیشه تغییر کرد

زندگینامه عطار نیشابوری

در روایات آمده است که یک روز فریدالدین در دکان خود مشغول کار بود که درویشی وارد مغازه‌اش می‌شود و از او می‌پرسد که آیا چیزی برای رضای خدا به من می‌دهی؟ درویش این جمله را چند بار تکرار می‌کند؛ اما عطار به او اهمیت نمی‌دهد و چون درویش بی‌تفاوتی او را می‌بیند، از عطار می‌پرسد که تو چطور می‌خواهی از دنیا بروی؟ عطار در پاسخ به درویش می‌گوید: همان طور که تو از دنیا می‌روی! درویش می‌گوید: آیا تو می‌توانی مانند من بمیری؟ عطار در جواب می‌گوید: بله

درویش زمانی که با پاسخ مثبت عطار روبه‌رو می‌شد، بلافاصله دراز می‌کشد و کاسه چوبی که در دست داشت، زیر سر خود می‌گذارد و می‌میرد. عطار پس از این رویداد، بسیار متحول می‌شود و مسیر زندگی خود را به‌طور کل تغییر داده و به عرفان روی می‌آورد.

شیخ نیشابوری پس از این ماجرا، برای کسب علم و دانش، به هند، عراق، شام، مصر و مکه سفر کرد و حج خود را هم به جا آورد. سپس به شهر خود یعنی نیشابور بازگشت و در آنجا ماندگار شد. عطار، مرید شیخ مجدالدین بغدادی بوده است.

این شاعر بزرگ سرانجام در سال ۶۱۸ هجری قمری به دست سربازان مغول در نزدیکی دروازه شهر کشته شد. درباره داستان مرگ عطار نیشابوری این‌گونه روایت شده است که به هنگام حمله مغول به خراسان، مورد ضربت یکی از سربازان مغول قرار گرفت و پیش از مرگ، با خون خود روی دیوار، این رباعی را نوشت:

در کوی تو رسم سرفرازی این است

مستان تو را کمینه بازی این است

با این همه رتبه هیچ نتوانم گفت

شاید که تو را بنده نوازی این است

آثار عطار

عطار نیشابوری یکی از پرکارترین و فعال‌ترین شاعران ایرانی به شمار می‌رود و بنا به روایات بیش از ۱۸۰ اثر گوناگون از خود به جای گذاشته که حدود ۴۰ عدد از آن‌ها به شعر و نثر است. این شاعر بزرگ دارای تالیفات و تصنیف‌های بسیاری بوده که بیشتر آن‌ها منظوم هستند.

روایت است که عطار به تعداد سوره‌های قرآن، ۱۱۴ تصنیف از کتاب، رساله، نظم و نثر نوشته است. از ویژگی‌های اشعار این شیخ بزرگ می‌توان به شیوایی، سادگی و روان بودن آن‌ها اشاره کرد که به زیبایی در آثار او مشهود است.

مصیبت نامه عطار

یکی از آثار مشهور و معروف عطار را می‌توان مصیبت نامه برشمرد که از آثار منظوم این شاعر بوده و شامل ۷،۵۳۹ بیت و ۳۴۷ حکایت است. مصیبت نامه در قالب مثنوی سروده شده و عمق عرفانی بسیار بالایی دارد که با هیچ یک از آثار او قابل مقایسه نیست. در اشعار این شیخ، سوز و درد خالصانه‌ای وجود دارد که آن را در کمتر شاعری می‌توان یافت. عطار این اثر خود را در دوران پختگی خود سروده است، به همین خاطر آن را نسبت به سایر آثارش، خاص‌تر کرده است.

برخی بر این عقیده‌اند که انتخاب نام «مصیبت نامه» برای این اثر عطار به دغدغه فکری او درباره این مسئله اشاره دارد که بین دو راهی شریعت و طریقت، چگونه می‌تواند به دنبال حقیقت باشد؛ اما بنا به گفته عطار، دلیل این نام‌گذاری رنج و سختی در استخراج معانی، ترتیب مضامین، آراستگی و ترکیب الفاظ است. بخش آغازین مصیبت نامه عطار با مدح پروردگار، مدح محمد، ذکر معراج و ستایش خلفای راشدین و حسینی آغاز می‌شود و در ادامه به تفسیر ۴۰ مقاله می‌پردازد که هر کدام شامل چندین حکایت است.

زندگینامه عطار نیشابوری

منطق الطیر عطار

یکی دیگر از آثار معروف عطار را می‌توان منطق الطیر معرفی کرد که با نام مقامات الطیور هم شناخته می‌شود. منطق الطیر منظومه‌ای مثنوی به زبان فارسی و مشتمل بر ۴۴۵۸ بیت است. واژه منطق الطیر در زبان عربی به معنای «زبان مرغان» است و محتوای این اثر توصیفی از سفر مرغان به سوی سیمرغ و ماجراها و مشکلاتی است که در این راه برای آن‌ها روی می‌دهد. منطق الطیر عطار یکی از آثار جاویدان ادب فارسی به شمار می‌رود و کتاب آن علاوه بر ایران، در هندوستان و کشورهای اروپایی هم به چاپ رسیده است.

منطق الطیر یک منظومه مثنوی به زبان فارسی و دارای ۴۴۵۸ بیت است.

شرح داستان منطق الطیر بدین شکل است که گروهی از مرغان برای جست‌وجوی پادشاه خود سیمرغ، سفری را آغاز می‌کنند. در هر مرحله، گروهی از مرغان از راه بازمی‌مانند و به بهانه‌های مختلفی به مسیر ادامه نمی‌دهند، تا اینکه پس از عبور از هفت مرحله که عطار آن را هفت وادی یا هفت شهر عشق می‌نامد، از میان گروه انبوهی از پرندگان تنها ۳۰ مرغ باقی می‌مانند و با نگرستن در آینه حق درمی‌یابند که سیمرغ در وجود خود آن‌ها است. در نهایت با این خودشناسی مرغان جذب هیبت خداوند شده و حقیقت را در وجود خود پیدا می‌کنند.

این هفت وادی بنا بر گفته عطار به ترتیب طلب، عشق، معرفت، استغنا، توحید، حیرت و فقر است که سرانجام به فنا می‌رسد. این اثر از عطار به زبان فرانسوی، کردی و ازبکی نیز ترجمه شده است.

زندگینامه عطار نیشابوری

تذکره الاولیا

تذکره الاولیا کتابی از عطار نیشابوری به زبان فارسی است که در شرح حال ۹۷ نفر از مشایخ صوفیه نوشته شده و هدف از آن الگوبرداری از سیره عملی و گفتاری آنها است. این کتاب شامل مقدمه و ۷۲ باب می‌شود که هر یک به زندگی و سخنان یکی از عارفان و مشایخ می‌پردازد. تذکره الاولیا به معنای یاد دوستان خدا است.

الهی نامه

الهی نامه اثر درخشان دیگری است از شیخ "فرید الدین محمد بن ابراهیم نیشابوری" ملقب به "عطار" نیشابوری که در دسته آثار منظوم وی قرار می‌گیرد. این اثر در ابتدا "خسرونامه" نام داشت اما بعد با عنوان "الهی نامه" شناخته شد. "الهی نامه" که بیش از شش هزار و پانصد بیت را در خود جا داده، به رسم دیگر آثار ادبی آن زمان، با مناجات و ستایش نبی اکرم (ص) و مدح خلفای زمانه آغاز شده است. عطار نیشابوری این کتاب را در بیست و دو بخش به نگارش درآورده و قالب نگارشی اثر، منظره ای است که یک پدر با پسرانش داشته و هر یک از این پسران از وی چیزی خواسته اند. داستان از این قرار است که خلیفه ی دانا و توانمند، شش پسر داشت که از آموختنی ها و داشتنی ها چیزی نمانده بود که یاد نگرفته باشند یا دلشان بخواهد و نداشته باشند. با این حال هر پسر در قلب خود آرزویی می پرورید و از ناکامی خود سخت در غم و اندوه بود. پدر این چنین با پسرانش سخن گفت که اگر او را از امیال و خواسته های خویش آگاه سازند، شاید بتواند آنان را به سوی کامیابی رهنمون شود و این چنین شد که پسران سفره ی دل را نزد پدر گشودند و هر یک خواسته ی خود را بر زبان راندند. یکی عاشق و دلباخته ی دختر شاه پریان و دیگری شیفته سحر و جادو، این یکی در طلب آب حیات و آن دیگری در طلب جام جم، این در جستجوی انگشتر سلیمان و آن هم به دنبال کیمیا. به این ترتیب پدر با پنندهای حکیمانه اش، به یاری فرزندان می شتابد و به آن ها نشان می دهد که چه چیز از اهمیت واقعی برخوردار است. نسخه ی پیش رو از "الهی نامه" با تصحیح استاد "محمد رضا شفیعی کدکنی" در اختیار خوانندگان قرار گرفته است.

زندگینامه عطار نیشابوری

عطار در سخن دیگران

صائب:

خواهد رسید رتبه صائب به مولوی
گر مولوی به رتبه عطار می‌رسد

محمود شبستری:

مرا از شاعری خود عار ناید
که تا صد قرن چون عطار ناید
اگرچه زین نمط صد عالم اسرار
بود یک شمه از دکان عطار

سیف:

سیفم که بریدم زهمه نسبت خود لیک
در گفتن طامات چو عطار فریدم

مولانا:

عطار روح بود و سنایی دو چشم او
ما از پی سنایی و عطار آمدیم

فیض کاشانی:

هرکسی در پرده اشعار می‌گوید سخن
گاه مولانا و گاه عطار و گاهی مغربی